

Barns expertråd till kommuner, landsting och myndigheter

Pejling och dialog 2012-2014

Vi vill tacka alla barn och unga som valde att berätta om sina erfarenheter. Pejling och dialog pågick under 2012-2014. De beslutsfattare som vi mötte i samband med maktmöten kan idag ha andra positioner.

Produktion Barnombudsmannen | Layout och illustration Caroline Roberts

För mer information om projektet www.barnombudsmannen.se/pejling

Barns expertråd till kommuner, landsting och myndigheter

Pejling och dialog 2012-2014

Pejling och dialog

För att säkerställa att ansvariga, regionala och kommunala aktörer känner till strategin för att stärka barnets rättigheter i Sverige (nationella strategin), gav regeringen Barnombudsmannen i uppdrag att öka kännedomen om strategin. För det syftet tog vi fram projektet Pejling och dialog. Grunden i Pejling och dialog är att tydliggöra ansvaret för att barnets rättigheter tillgodoses, skapa tryck från olika håll för att öka beslutsfattarens motivation att agera och genomföra insatser som bidrar till att den nationella strategin förankras och används för att skapa förändring.

Så gjorde vi

Vi har gjort ett femtiotal pejlingar i kommuner, landsting/regioner och statliga myndigheter och samtalat med 268 barn och unga. Att pejla innebär att ge verksamheten möjlighet till insyn i hur barn och unga upplever stödet de fått av verksamheten. Vi har använt oss av metoden Unga Direkt. Vi har låtit barn och unga med erfarenhet av den verksamhet det handlar om föra fram synpunkter på hur de upplevt samhällets stöd i den situation de befunnit sig i. De ansvariga makt-havarna har fått lyssna till barnens egna berättelser och råd i ett maktmöte, som vi kallar det. Makt-havarens uppgift är att lyssna och ta till sig i mötet med barnen. Och att formulera och återkoppla eventuella förändringar i verksamheten som ett resultat av mötet med barnen. Pejlingarna har ofta väckt intresse hos de lokala medierna som även följt upp de åtgärder som politikerna kommunicerat som resultat. För att stötta de pejlade verksamheterna i sitt lokala mediarbete

försåg vi alla med material om arbetet. Se komplett lista på sidan 24.

Fokus på barn i utsatta situationer

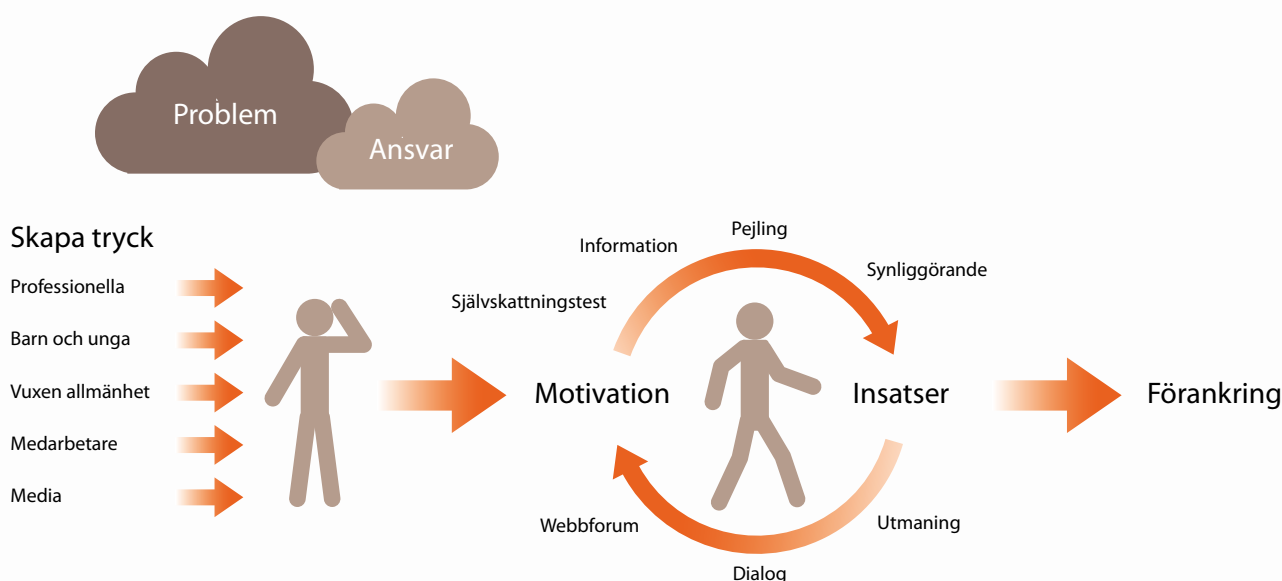
Pejlingarna har fokuserat på grupper av barn som – utifrån Barnombudsmannens erfarenhet och kunskap – ofta får sina rättigheter kränkta eller åsidosatta. Dessa är: barn och unga som lever i ekonomisk utsatthet, barn och unga som upplevt våld i nära relationer, barn och unga i samhällets vård, barn och unga som lever med psykisk ohälsa, barn och unga som besöker en frihetsberövad nära anhörig på anstalt eller häkte och barn och unga som utsatts för kränkningar och trakasserier i skolan.

Unga Direkt

Barnombudsmannen har anpassat och vidareutvecklat en metod för att lyssna till barn och unga som vi kallar Unga Direkt. Den har sitt ursprung hos Förändringsfabriken i Norge. Metoden Unga Direkt ger vuxna en möjlighet att lyssna systematiskt på barn genom att låta barn och unga tala till punkt och utan att vuxna påverkar barnens berättelser, med egna åsikter och värderingar.

Unga Direkt passar i olika situationer för att lyssna på och involvera barn och unga i viktiga frågor. Metoden innehåller verktyg och tips för både dialoger i grupp och enskilda samtal. Ta del av Unga Direkt på Barnombudsmannens webbplats. www.barnombudsmannen.se/unga-direkt.

Pejling och dialogs kommunikationsstrategi

Pejling och dialog-processen

FN:s konvention om barnets rättigheter

FN:s konvention om barnets rättigheter, eller barnkonventionen som den också kallas innehåller rättigheter som varje barn ska ha. Rättigheterna gäller alla upp till 18 år som bor eller vistas i ett land. Barnkonventionen understryker både barnets rätt till skydd mot vanvård, utnyttjande och övergrepp samt barnets rätt att mötas med respekt och att bli hörd.

Sverige måste göra sitt allra bästa för att det som står i barnkonventionen ska bli verklighet. Till exempel måste Sveriges egna lagar och regler stämma överens med rättigheterna i konventionen.

För att se till att alla länder som har ratificerat barnkonventionen faktiskt också respekterar den, finns FN:s kommitté för barnets rättigheter. FN:s barnrättskommitté, som den också kallas, kommer vart femte år med synpunkter på hur konventionen efterlevs i konventionsstaterna.

FN:s barnrättskommittés senaste granskning av Sverige gjordes 2015. När FN:s barnrättskommitté lämnade sina synpunkter på hur Sverige efterlever barnkonventionen fick vi kritik på en rad punkter. Bland annat att barn i utsatta situationer får väldigt olika stöd beroende på var i landet i de bor, och att många barn inte känner till sina mänskliga rättigheter och vad de kan göra om dessa inte respekteras. FN:s barnrättskommitté uppmanade också Sverige att utbilda yrkesgrupper som arbetar med barn; om barns rättigheter, hur man upptäcker tecken på att barn far illa och i vårdmetoder som undviker våld eller tvång.

Sverige har brister som måste åtgärdas

Sverige har fått kritik även tidigare. FN:s barnrättskommittés förra granskning 2009 resulterade i att regeringen tog fram en nationell strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige.

Den tar sin utgångspunkt i nio principer som ska gälla i Sverige:

1. All lagstiftning som rör barn ska utformas i överensstämmelse med barnkonventionen.
2. Barnets fysiska och psykiska integritet ska respekteras i alla sammanhang.
3. Barn ska ges förutsättningar att uttrycka sina åsikter i frågor som rör dem.
4. Barn ska få kunskap om sina rättigheter och vad de innebär i praktiken.
5. Föräldrar ska få kunskap om barnets rättigheter och erbjudas stöd i sitt föräldraskap.
6. Beslutsfattare och relevanta yrkesgrupper ska ha kunskap om barnets rättigheter och omsätta denna kunskap i berörda verksamheter.
7. Aktörer inom olika verksamheter som rör barn ska stärka barnets rättigheter genom samverkan.
8. Aktuell kunskap om barns levnadsvillkor ska ligga till grund för beslut och prioriteringar som rör barn.
9. Beslut och åtgärder som rör barn ska följas upp och utvärderas utifrån ett barnrättsperspektiv.

”100 kronor för mig är liksom jättedyrt”

Att inte veta hur länge man får bo kvar

Ekonomisk utsatthet är något som i allra högsta grad drabbar barn och unga även i Sverige. Det kan handla om att ha en osäker boendesituation: att bo på ett vandrarhem, i en vinterstängd kolonistuga eller att tvingas uppleva en upprivande avhysning. Det kan också vara att behöva förlita sig på socialtjänsten, kyrkan eller frivilligorganisationer även för de allra mest nödvändiga utgifterna. Det kan också handla om att leva i en familj som är överskuldssatt.

Vi har lyssnat på hur barn som lever i ekonomisk utsatthet upplever sin situation och vilket stöd de önskar från samhället. Barnombudsmannen har lyssnat på 32 barn och unga i åldrarna 7-20 år som upplevt ekonomisk utsatthet.

Så upplever barn i Sverige ekonomisk utsatthet

FN:s barnrättskommitté understryker de negativa konsekvenser som kan följa av att växa upp i både relativ och absolut fattigdom. En sådan uppväxt påverkar självkänslan. Även sociala relationer påverkas av ekonomisk utsatthet; barnet kan inte delta i aktiviteter som andra samtidigt som det är förknippat med skam att berätta att man inte har råd.

”Liksom när jag började då fick vi böcker och då sa dom aha ni ska plast i dom, ni ska ha såhär pennfodral, pennskrin heter det. Och liksom så går man till affären och sen ska man hitta nå plast och det kostar jättemycket och man känner bara men näe. Sen säger läraren att om man inte har så kan man väl ha såhär en plastpåse men då tänker man att då märker man ju verkligen vem som är fattig och rik liksom. Verkligen.”

”Det är bra om man får låna skridskor så att man slipper sitta där och göra ingenting.”

En av barnkonventionens grundprinciper handlar om att barnet har rätt att bilda och uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som rör dem. Informationsinsatser till de barn och unga som lever i ekonomisk utsatthet ökar känslan av kontroll samtidigt som det ger förutsättningar för att barnet ska kunna ge sitt perspektiv i samband med de insatser som görs. Av barnens berättelser framgår att ekonomisk utsatthet främst hanteras som ett problem för vuxna. Socialtjänsten åsidosätter många gånger de rättigheter som barnen har att få information om vad som kommer att hända med dem och deras familj.

”Hon sa att det är era föräldrars ansvar att berätta.”

”Men det kom ju två socialsekreterare. Varav jag inte talade med

någon utav dem. Jag fick inte. Eller de frågade mig ingenting.”

Barnombudsmannen: *När ni pratar med socialtjänsten, pratar de med dig också?*

– De pratar med pappa. Men jag får tolka. Det finns ingen tolk.

– Hur känns det då?

– Sådär.

Enligt barnkonventionen har alla barn rätt till att bo någonstans i trygghet, fred och under värdiga förhållanden. Ansvaret för att barnet har en god levnadsstandard är i första hand föräldrarnas. Men när föräldrarna inte klarar det ansvaret har samhället ett ansvar för att stödja föräldrarna så att barnet får sina grundläggande rättigheter tillgodosedda.

Flera av de barn som Barnombudsmannen lyssnat till berättar om tillfälliga boenden som på hotell och vandrarhem. Det är otrygga boendemiljöer som inte är lämpliga för barn. Barnen vet ofta inte heller hur länge de ska bo där.

”På nätterna kan jag inte sova. Det är mycket ljud och andra barn i korridoren. Det är mycket ljud.”

”De där männen som dricker öl här, och som skriker. Vi blir rädda.”

För vissa barn och unga som Barnombudsmannen samtalat med påverkas skolgången negativt på grund av den osäkra boendesituationen – det är svårt att fokusera på läxor när man bor trångt. Det kan också vara en lång resväg till skolan. För andra är skolan en fristad när det är rörigt hemma.

”Jag behöver jättemycket hjälp i skolan.”

De barn vi lyssnat på tycker att det är viktigt att socialtjänsten följer upp vad som händer efter en flytt, och att inte alltid lita på vad föräldern säger.

”De vet att mamma haft missbruksproblem. Och det är stor risk att man faller tillbaka och börjar klanta till allt igen. Ändå tog de henne på orden och så var det inget mer med det. Ingen uppföljning, ingenting. Inget besök till det nya boendet som hon påstod fanns.”

Sex år och tio flyttar senare

”Kvällen när vi kom dit var det tolv minus.”

Jag minns att jag installerade ett värmeelement i stugan. Det var inte svårt att somna när värmen väl kom igång. Man var ju helt utmattad efter dagen. Bilen var fullpackad, tungt lastad. Kom knappt in i området på grund av all snö. Vi fick skotta, men det gick knappt att komma in i stugan ändå. Vi hade en frysbox att ställa utanför i snön, och vatten på dunk. Morsan hade köpt en porter-potty

– De pratar med pappa. Men jag får tolka. Det finns ingen tolk.

för 400 spänn, för det fanns ingen toalett. Det var en gul liten kolonilottstuga i ett fint område. Det fanns en liten sjö i närheten, och inga andra bodde där under vintern. Det var egentligen ganska idylliskt bortsett från vädret. Vi vaknade morgonen därpå och käkade frukost som vi köpt med, massa bullar och grejer. Mitt i glädjestunden av att vara på plats, efter att ha klarat första natten, så frågade jag mamma: Om jag räknas som barn och hemlös, varför har inte socialen ordnat någonting för mig? Mamma börjar tokgråta, springer ut till bilen och sticker iväg. Och nu sitter jag där i en liten stuga. Jag vet inte vart hon är, vad hon gör. Ingen buss eller något annat sätt att ta sig därifrån. Jag ringer morsan, men ingen svarar. Jag tar istället en lång, lång promenad med hunden, bara för att inte sitta inne. Har hon åkt hem till någon, eller irrar hon bara runt? Det vet jag inte. Jag är orolig och det är kallt ute. Från att ha sovit gott, var man nu matt igen. Sex år senare, ställer jag mig samma fråga som den första morgonen ute i stugan. Socialen borde ha vart inkopplad, och varför kollade ni inte upp vart vi tog vägen och hur vi mådde?"

Barnens råd till makten

Barn och unga med erfarenhet av avhysning, tillfälliga boenden och att leva i en familj där pengarna inte räcker till har delat med sig av sina råd till beslutsfattare.

Det här vill barn och unga säga till dig som har makt att förändra:

Lyssna!

- > Möjliggör lyssnandet – att skapa förtroende tar tid och vilja.
- > Tala enskilt med barnet, utan föräldrar.
- > Träffa barnet på neutral mark.

Informera!

- > Ge barnet tid att förbereda sig mentalt och praktiskt. Lita inte på att föräldrarna har berättat för barnen för de är

också i chock och vill ofta skydda sina barn.

- > Berätta för barnet vilka alternativa lösningar som finns och vad de innebär.

Ge stöd!

- > Ge stöd för att undvika vräkning.
- > Ge stöd för att betala räkningar.
- > Ge stöd för att hitta nytt boende.

Följ upp!

- > Följ upp vart barnet tagit vägen. Hör av er till barnet efter en viss tid.
- > Tala med barnet enskilt.
- > Våga ställ frågor till barnet – om allt.

Särskilda råd om tillfälliga boenden

- > Hjälp till att hitta fast boende. Det är svårt att klara skolan annars.
- > Inte för många människor tillsammans. Det blir trångt.
- > Eget kök. Det är jobbigt att vänta på sin tur. Jobbigt att dela.
- > Egen toalett. Äckligt att dela och mycket spring på natten.

Särskilda råd om att inte ha tillräckligt med pengar

- > Ge stöd vid psykisk ohälsa. Att sakna pengar innebär en enorm stress och press.
- > Allt måste vara gratis i skolan.
- > Det borde vara obligatoriskt att följa upp en barnfamilj som har fått ekonomiskt stöd en lång tid. Tala då med barnet enskilt. Peppa för framtiden.

Statistiken får ett ansikte

Som en del i projektet Pejling och dialog arrangerade Barnombudsmannen ett antal maktmöten runt om i Sverige. Där fick politiker och tjänstemän möjlighet att lyssna på barn som på något sätt upplevt ekonomisk utsatthet.

De ansvariga beslutsfattarna förmedlade många tankar om åtgärder efter maktmötena. Återkommande i barnens berättelser är att det saknas information om vad som kommer att hända. Något som var en ögonöppnare för flera av makthavarna. Rådet om att följa upp bättre var också något som påverkade makthavarna starkt. Det är fokus på de vuxna vid en avhysningssituation och barnen blir lätt bortglömda.

Så här uttryckte några av makthavarna det efter mötet med barnen.

Lars Stjernkvist, kommunalråd i Norrköping:

– *Det är när man hör berättelser direkt från barn som man får förståelse. Dessutom var det väldigt öppenhjärtiga berättelser. De var så modiga och berättade om sin relation till kompisar och andra.*

Ibrahim Khalifa, ordförande i utbildning- och arbetsmarknadsnämnden i Sigtuna:

– *En framgångsfaktor skulle kunna vara att vid en vräkning så har en person som sin enda uppgift att hjälpa, stötta och prata med barnet och hela tiden ge information om vad som händer. Den personen ska inte tänka på något annat än att stötta barnet.*

Lola Svensson, ordförande Barn- och ungdomsnämnden samt Individ- och familjeomsorgsnämnden:

– *Ett bättre samarbete mellan skola och socialförvaltning kan göra det lättare att upptäcka barn som är i behov av stöd.*

Carina Nilsson, kommunalråd för vård och omsorg i Malmö:

– *Vi tror vi vet hur barn upplever situationen som hemlös, men det är bara barnen som kan berätta vad de verkligen känner. Många efterfrågar mer information och det är nog så att vi måste bli bättre på att berätta för barn om beslut som berör dem. Även besked, som att vi faktiskt inte vet när de kan få en egen bostad, är bättre än inget besked alls.*

Roger Källs socialnämndens ordförande i Norrköping:

– *När det kommer till det här med ekonomiskt bistånd, socialbidrag och så, då är jag faktiskt lite rädd för att vi faktiskt inte pratar med barnet utan bara med vårdnadshavarna. Det är en utmaning att jobba vidare med det.*

Barnens röster gör skillnad

Kvitton från makthavare:

Gävle: Med inspiration av pejlingen startade kommunen projektet "Bo kvar" där två socialsekreterare tillsammans med de två största bostadsbolagen arbetar för att minska antalet vräkningar.

IVO: Som ett resultat av pejlingen har myndigheten och dess medarbetare fått mer kunskap om den nationella strategin.

Malmö: Efter maktmötet blev kommunen medveten om att man inte pratade med barn vid insatser i så hög utsträckning som krävs. Pejlingen har resulterat i att en utbildningssatsning för politiker och tjänstemän kommer att genomföras.

Norrköping: Som ett resultat av mötet med barn och unga har politikerna i socialnämnden nu ett starkare barnrättsperspektiv

och kontrollerar om barnen har fått komma till tals i utredningar.

Sigtuna: Efter pejlingen har det förts många interna diskussioner om vilka rättigheter barn som lever i ekonomisk utsatthet har, och som en konsekvens har rutiner utvecklats. Bland annat finns det numera personal på plats med kunskap om barnets perspektiv vid exempelvis en avhysning.

Västerås: Som ett resultat av pejlingen har kommunens individ- och familjenämnd fattat beslut om att informationen till barn i familjer som hotas av vräkning ska förbättras, att barnens synpunkter ska inhämtas i så hög utsträckning som möjligt och att situationen för barnen efter en vräkning ska följas upp.

Du som har makt att förändra – gör det!

För många av de barn och unga som Barnombudsmannen samtalat med är ekonomisk utsatthet förknippat med skam. Både för barnen, men också för vuxna i barnets nära omgivning. Trots att många barn placeras i tillfälliga boenden, som hotell och vandrarhem, finns ingen samlad nationell statistik över detta.

Utifrån röster från Sveriges barn och unga föreslår BARNOMBUDSMANNEN att:

- En vräkningsbestämmelse bör införas i socialtjänstlagen som ställer krav på förebyggande åtgärder. Socialtjänsten ska vara skyldig att arbeta uppsökande och förebyggande när en familj med barn riskerar att vräkas.
- I syfte att förebygga vräkningar så borde socialtjänstens möjlighet att låta ekonomiska bidrag betalas direkt till hyresvärden göras tydligare i Socialtjänstlagen.
- Skolan måste säkerställa att alla barn kan delta i verksamheten och att det inte föreligger dolda utgifter.
- Ge Socialstyrelsen i uppdrag att samla in enhetlig nationell statistik, analysera och ta fram förslag på nödvändiga åtgärder för att barns rättigheter ska respekteras i tillfälliga boenden.

FAKTA

Kommuner som pejldes om ekonomisk utsatthet: Gävle, Linköping, Malmö, Norrköping, Sigtuna, Skarpnäcks stadsdelsförvaltning, Sollentuna, Spånga-Tensta stadsdelsförvaltning, Stockholm och Västerås.

Myndigheter som pejldes: Inspektionen för vård och omsorg (IVO), avdelning syd, sydväst och öst.

Kille Med Hock Small Homos Hetros

VI ALLA ÄR LIKADAN I SLUTÄNDAN!!

GOD MAN

man har bara ge... tid till... alla

Kamrat om barna behov... gör mig... skett under

BRA

God man ska... förstå, ta reda på hur man mår

Boys sig

En god man ska försöka (kläda pringar, möten)

En öppen människa

Lärmas information

Träffas på olika platser, innovation

Fixar smittat värme kläder, ordnar grupp, aktiviteter som ler sport

Förstå och... förstå

Ällorans... 2000

Lära sig... Du säger, pratar... 1000

Är... sig... säger... rej

”Om man jämt får höra att man är ful så känner man sig ful”

Ny dag – nya trakasserier

Det är inte alla barn som tycker att det är kul att gå i skolan. För vissa är det snarare en mardröm som upprepar sig fem dagar i veckan. Varje dag blir barn kränkta och trakasserade, både fysiskt och psykiskt, på skolor runt om i Sverige. Av andra barn, men också från vuxna.

Vi har mött 80 barn och unga i åldrarna 3-24 år med erfarenhet av att själva vara utsatta, ha bevittnat kränkningar, eller utsatt andra för kränkningar och trakasserier i skolan.

Så upplever barn i Sverige kränkningar och trakasserier

Enligt artikel 28 i barnkonventionen ska Sverige vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att disciplinen i skolan upprätthålls och att utbildningen tillhandahålls på ett sätt som är förenligt med barnets mänskliga värdighet. Barn ska kunna delta i skollivet och fritt uttrycka sina åsikter.

Barn och unga som vi träffat beskriver en skolmiljö där psykiskt och fysiskt våld är ständigt närvarande. De beskriver också att det är vanligt att kön, sexuell läggning, funktionsnedsättning eller etnicitet används som skällsord eller på ett sätt som försvårar kränkningarna.

”Jag är alltid rädd att de ska dra sina bögskämt.”

Ett problem när det kommer till att arbeta mot trakasserier är att det kan vara svårt att definiera kränkningar, diskriminering och

våldshandlingar, både för barn och ansvariga vuxna. Det leder till en gränsdragningsproblematik, där lärare är osäkra på när de ska ingripa samtidigt som elever och vårdnadshavare inte vet vilka händelser som ska anmälas.

”Man måste förstå när det är på skoj, men ibland när de tror att det är på skoj så kanske det är på allvar. (...) För på högstadiet så frågade lärarna om det var på skoj. Då säger eleverna att det bara är på skoj, okej, visst ... så kanske det är i början men efter ett tag så blir det där skojet till allvar. Speciellt skojbråk, det kan börja som att det är roligt, men så kan det bli riktigt allvarligt.”

De barn och unga vi samtalat med berättar att det kan vara svårt för en utomstående att upptäcka trakasserier. Och även om de vuxna ibland ser problemen, så upplever barnen att de är osäkra och väljer att inte göra något. Istället upplevs det ibland som att de vuxna bagatelliserar och förringar barnens upplevelser av kränkningar och våld.

”De såg ju när jag blev det, men ... jag var på möten med rektorerna rätt mycket. De visste om det men gjorde ingenting åt det. Så det var en riktig jävla skitskola.”

Både skollagen och barnkonventionen säger att staten ska se till att alla barn har samma möjlighet att få kränkingsärenden prövade och få upprättelse. Men en undersökning som Barnombudsmannen gjort visar att skolhuvudmännen hanterar anmälningar om kränkningar och trakasserier olika. Många gånger finns det riktlinjer, men det råder osäkerhet om hur dessa ska tillämpas. Detta måste förbättras för att säkerställa att barn som upplevt kränkningar får samma stöd oavsett var i Sverige de bor.

Om barnen redan har vänt sig till skolan och, eller en förälder, men det inte har hjälpt, vet de ofta inte vart eller till vem de ska vända sig.

”Jag gick till läraren för det var en vuxenfigur som jag ändå kunde lita på. Men ingen lyssnade. Då vet man inte vem man ska gå till. Då visste jag bara att jag kan gå till mamma. Om man inte har det, då blir man ju ... då får man ringa polisen eller någonting.”

Många känner inte till sina rättigheter och vilket ansvar skola, huvudman och myndigheter har för att agera.

Barn vittnar också om att diskussionen om kränkningar ofta förs över barnens huvud.

”De såg ju när jag blev det, men ... jag var på möten med rektorerna rätt mycket. De visste om det men gjorde ingenting åt det. Så det var en riktig jävla skitskola.”

Barnens råd till makten

Barn och unga med erfarenhet av kränkningar och trakasserier har delat med sig av sina råd till beslutsfattare och till de som jobbar med barn och unga.

Det här vill BARN OCH UNGA säga till dig som har makt att förändra:

- > Lär lärarna upptäcka psykisk mobbing
- > De vuxna måste ta ansvar och säga till igen och igen
- > Ta kontakt med föräldrarna
- > Tydliga regler och tydliga gränser
- > Sätt upp kameror på skolan
- > Det måste finnas en kurator, helst flera

Statistiken får ett ansikte

I flera kommuner runtom i Sverige har politiker och tjänstemän på så kallade maktmöten fått lyssna på barn och ungdomar som har upplevt kränkningar och trakasserier i skolan. Barnen efterlyser vuxna som tar ansvar, och det var något som makthavarna höll med om. En annan sak som makthavarna tog med sig var att barnen behöver bli mer involverade i arbetet mot kränkningar och trakasserier i skolan för att kunna påverka beslut som ska fattas.

Mötena gjorde starkt intryck på makthavarna och väckte många tankar om hur de kunde jobba vidare med frågan.

Kickan Enman, ledamot i grund- och förskolenämnden i Haninge: – *Vuxenvärlden sviker ofta. Det ska vi alla ta åt oss av. Det ska inte behöva hända. Vi är så noga med att skriva på papper att det här får vi inte göra. Sen när det händer, tittar man bort.*

Bo Kristoffersson, barn- och utbildningschef i Simrishamn:

– *Vi behöver stärka lärarna i deras roll som ledare. De är jätteviktiga för att observera och agera och se till att kränkningar inte sker, och om det sker ta tag i det.*

Monica Vesterlund Olsson, verksamhetschef grundskola och gymnasium i Sundbyberg:

– *Vi behöver sprida information på ett annat sätt än vad vi gör idag om hur elever kan göra när de vill rikta klagomål på skolan av någon anledning.*

Barnens röster gör skillnad

Kvitton från makthavare:

Ale: Som ett resultat av pejlingen kommer barnens berättelser att användas i samband med att kommunen ska utveckla sitt arbete med likabehandlingsplanen.

Gällivare: Efter maktmötet har beslutsfattare fört diskussioner med ansvariga tjänstemän om hur detta ska omsättas i praktiken, och kommer att följa upp.

Haninge: Som ett resultat av pejlingen har beslutsfattarna kontaktat alla rektorer i kommunen och ställt frågan om hur de säkerställer att alla elever vet vem de vänder sig till vid kränkningar och trakasserier. Som ett komplement har de också gjort en rundfrågning på skolor med slumpvist utvalda elever på raster. När detta är klart ska de diskutera vad som eventuellt måste göras.

Simrishamn: Som ett resultat av pejlingen har kommunen anställt en person på 25 procent för att arbeta med kränkningar centralt i kommunen. Både rektorer och politikerna i barn- och utbildningsnämnden har fått en halvdags utbildning i frågan.

Örnsköldsvik: Som ett resultat av pejlingen har kommunen satsat mer på stöd till elever med neuropsykiatriska funktionshinder, bland annat har de anställt två specialpedagoger och utbildat skolledare och personal. De har också regelbundet fört samtal med rektorer om anmälningskyldigheten och hur det ska gå till.

Du som har makt att förändra – gör det!

Barn och unga som drabbas av kränkande behandling och trakasserier i skolan har också varit Barnombudsmannens fördjupnings-tema under 2014 vilket presenterades i rapporten *Välkommen till verkligheten, 2015*. Barnombudsmannen har lyssnat till barn och ungas erfarenheter av samhällets stöd och hur de upplevt skolors, huvudmäns och myndigheters insatser vid trakasserier och kränkande behandling. Syftet med fördjupningen var att granska samhällets stödprocess och bidra till en ökad förståelse för hur sådana insatser uppfattas av barn och unga utöver det som framkommit i projektet Pejling och dialog.

Som en del i arbetet har vi frågat skolhuvudmännen hur de hanterar sitt ansvar när elever utsätts för kränkningar och trakasserier i skolan. Undersökningen visade att det finns ett starkt behov av gemensamma, tydliga riktlinjer för hur skolan ska anmäla, utreda och följa upp kränkande behandling och trakasserier mot elever. Dessutom måste huvudmännen bli bättre på att sammanställa statistik över antalet anmälningar om kränkande behandling och trakasserier. Dessa röster ger oss ytterligare värdefull kunskap om vilka åtgärder som behöver genomföras för att barnrättsperspektivet kan stärkas inom statens systematiska arbete mot kränkningar och trakasserier.

FAKTA

Kommuner som pejlades om kränkningar och trakasserier i skolan: Ale, Ekerö, Gällivare, Göteborg, Haninge, Lidingö, Vellinge, Lund, Simrishamn, Sundbyberg, Sundsvall, Svedala och Örnsköldsvik.

Utifrån röster från Sveriges barn och unga föreslår BARNOMBUDSMANNEN att:

- > Barnets rätt att få information och stöd ska fastställas i skollagen. Alla barn ska erbjudas informationsamtal med elevhälsan och ha rätt till långsiktiga stödinsatser.
- > Oberoende barn- och elevombud bör inrättas i alla kommuner och hos enskilda skolhuvudmän, dit barn kan vända sig direkt.
- > Myndigheterna behöver anpassas för barn och unga. Myndigheterna har ett ansvar att ge barn information och göra dem delaktiga. Barn ska kunna förstå myndigheternas beslut.
- > Skollagen behöver innehålla ett tydligt förbud mot all användning av våld. Skolhuvudmannen måste leva upp till sin skyldighet att sätta in stödjande åtgärder för barn med särskilda behov.

”När jag liksom brusar upp, det jag skulle behöva är ju en kram. Men i stället så bältar de mig, alltså det blir ju helt fel”

Är det normalt att må så här dåligt?

Psykisk ohälsa drabbar både vuxna och barn. Ibland är det något man kan hantera på egen hand, tillsammans med familj och vänner. Men i vissa fall behöver man söka professionell hjälp. Av de berättelser Barnombudsmannen har tagit del av framgår att barns och ungas möjlighet, vilja och förmåga att söka hjälp för psykiska problem varierar kraftigt. Det kan till exempel handla om barnets bild av sin egen sjukdom, skam och skuld kring den egna situationen, om familjens förutsättningar att aktivt bidra i sökandet efter hjälp, om attityder och fördomar hos andra eller i samhället i stort, om barnets egna kunskaper eller om kunskaper hos personer i barnets närhet.

Barnombudsmannen har träffat 62 barn i åldrarna 8-24 år som har eller har haft regelbunden kontakt med vården. De har erfarenheter av insatser av väldigt olika slag, allt från enskilda samtal till vårdinsatser som pågått under en längre tid. De har gett oss insyn i hela vårdkedjan; från elevhälsan och ungdomsmottagningar via barn- och ungdomspsykiatri (bup) till psykiatrisk slutenvård och tvångsvård.

Att vara barn och leva med psykisk ohälsa i Sverige

Barnkonventionens artikel 24 och 2 slår fast att alla barn har rätt till god psykisk hälsa och att konventionsstaterna ska sträva efter att säkerställa att inget barn är berövat sin rätt till hälso- och sjukvård och rehabilitering.

FN:s barnrättskommitté har uttryckt oro över de långa väntetider som ofta möter barn med psykisk ohälsa i behov av behandling. De har också anmärkt på det höga antalet självmord och självmordsförsök som sker bland Sveriges unga.

Mycket av denna kritik hörs även från barnen som har erfarenhet av psykisk ohälsa. Till att börja med önskar de barn och unga

som Barnombudsmannen har pratat med att samhället bryter tystnaden om psykisk ohälsa. Detta kan få fler barn att öppna sig och börja prata om hur de faktiskt mår.

”Det hjälper inte att vara tyst. Man måste prata om det.”

De unga menar även att det måste bli enklare att söka hjälp och att de ska få information om vilket stöd de kan få. När de väl vågar söka stöd upplever dock många att de förlorar kontrollen över situationen – de förstår inte processen och de känner inte att deras åsikter räknas. Att delaktigheten förbättras är av största vikt.

”Det är väl känslan att man slungas fram och tillbaka, utan att ha möjlighet att påverka själv. Då tappar man förtroende när man aldrig får hjälp. Man står och stampar liksom.”

Personal som inte är genuint intresserad av dem eller som ständigt byts ut gör att barnen förlorar förtroendet för vården. Vissa väljer då att inte söka vård eller avbryta vården i förtid, vilket kan leda till farliga situationer som förvärrat självskadebeteende eller självmordsförsök.

”Det är väl känslan att man slungas fram och tillbaka, utan att ha möjlighet att påverka själv. Då tappar man förtroende när man aldrig får hjälp. Man står och stampar liksom.”

"Jag kände mig väldigt kastad hit och dit och att ingen riktigt brydde sig. Jag tror att det är en av anledningarna till att jag började skada mig, för att jag ville få ännu mer uppmärksamhet."

"Första gången som någon faktiskt trodde på mig och tog mig på allvar. Jag mejlade henne och berättade hela min uppväxt. Inte ens två timmar senare hade hon svarat. Jag blev så chockad ..."

FN:s barnrättskommitté konstaterade även att samarbetet mellan berörda myndigheter inom hälso- och sjukvård, utbildning och socialtjänst ofta brister. Detta kan resultera i att barnen faller mellan stolarna. När ansvariga myndigheter brister i stöd söker sig barn och unga till frivilligorganisationer i stället.

Barn och unga som genomgått tvångsvård upplever att de saknar rättigheter och att de är utlämnade åt läkarnas beslut. När barn och unga signalerar att de behöver hjälp och sedan möts av åtgärder som de upplever som en bestraffning eller till och med som övergrepp, kan det bli svårt att tillgodogöra sig vården.

Barnens råd till makten

Barn och unga med erfarenhet från insatser kopplade till psykisk ohälsa har delat med sig av sina råd till beslutsfattare.

Det här vill BARN OCH UNGA säga till dig som har makt att förändra:

- > Ställ upp non-stop
- > Respektera och visa hänsyn

- > Man ska inte höra på vad någon säger, man ska lyssna på vad det är de menar.
- > Ställ frågor och skriv ner. Ställ inga frågor som det inte finns några svar på.
- > Var ärlig, sockra inte ämnet.
- > Var snäll, bry dig och lyssna. Ta till dig råden.
- > Förstå när man mår dåligt. Se signalerna.
- > Prata mer än att bara göra utredningar och tester.
- > Det behövs bättre stöd till "vanliga" skolor.

Råd till andra barn:

Det hjälper inte att vara tyst. Man måste prata om det!

Statistiken får ett ansikte

Runtom i Sverige har Barnombudsmannen arrangerat maktmöten, där politiker och tjänstemän har fått lyssna till barn som berättat om sina egna upplevelser av psykisk ohälsa och deras synpunkter på samhällets stöd. De många starka berättelserna har berört makthavarna och bidragit till nya insikter.

Att sätta in resurser tidigt var en punkt som många beslutsfattare tog med sig efter mötet. Ett annat medskick var att öka möjligheterna att påverka sin egen behandling för att kunna tillgodogöra sig vården, vilket blev något av ett uppvaknande för flera.

Alexander Wendt, oppositionslandstingsråd Blekinge:

– Det är rörande, det är upprörande och det är berörande. Jag får inte så där jättebra nu kan jag säga. Jag känner att vuxenvärlden sviker ibland i vissa lägen. Jag är alldeles övertygad om att vi har rätt mycket att prata om vi som var med på det här mötet, om vad vi kan göra bättre.

Jonas Andersson, vice ordförande i hälso- och sjukvårdsutskottet i Västra Götalandsregionen:

– Det ska inte vara så att det krävs att ett barn är allvarligt sjuk för att få vård. Tröskeln för att få slutenvård är ibland hög, barnen och ungdomarna måste nästan göra sig illa för att komma in. Det oroar, alla vinner ju på att kunna sätta in insatser i ett tidigt skede.

Tina Möller, förvaltningschef för psykiatri och habiliteringen i Blekinge landsting:

– Det blev väldigt tydligt att vi måste tänka ännu mer på bemötandet. Vi måste möta barnen och ungdomarna som kommer till oss med respekt och allvar.

Bengt Eliasson, regionstyrelsens ordförande i Region Halland:

– De sa att det är viktigt att vi i vården lyssnar mer på de unga och det gav mig en riktig aha-upplevelse. Det är ju så vanligt att vi arbetar med brukarsamverkan och brukarmedverkan i vuxenvården, varför jobbar vi inte så med de unga?

Barnens röster gör skillnad

Kvitton från makthavare:

Blekinge: Som ett resultat av pejlingen inrättas en barnlots 2015 med uppdraget att vägleda och stötta barn i hälso- och sjukvården. För att fortsätta att inhämta kunskap från barn och unga bildas ett ungdomsråd bestående av barn och ungdomar med erfarenhet av att leva i utsatthet.

Dalarna: Som ett resultat av pejlingen har mer pengar tilldelats primärvården för att förstärka ”första linjen”. Landstinget genomför en satsning på ett neuropsykiatriskt utredningsteam och ungdomsmottagningarna får mer resurser genom en överenskommelse mellan kommuner och landsting.

Halland: Som ett resultat av pejlingen har personalen i barn- och ungdomspsykiatri – främst slutenvården – fått utbildning i bemötande. Uppföljningen av insatser som förmedlas via bup-linjen (ett telefonnummer dit medborgare kan ringa för att få råd och stöd i hälsofrågor) har stärkts och utökats. Det frivilliga stödprogrammet för barn som lever i familj med missbruk och psykisk ohälsa – som drivits som ett samarbete mellan regionen och kommuner – har utvecklats. Barnombud utbildas och inrättas på alla mottagningar och avdelningar i vuxenpsykiatri.

Kalmar: Som ett resultat av pejlingen beslutades att den grupp som sedan tidigare är etablerad i förvaltningen, och de utsedda barnombuden, ska arbeta med det material som Barnombudsmannen tagit fram för att implementera strategin. Detta ska ske under perioden 2015-2017.

Stockholm: Som ett resultat av pejlingen inleddes en översyn av organisationen och rutinerna kring patienter som vårdas i slutenvård enligt lagen om psykiatrisk tvångsvård. I det nya avtalet med vårdgivarna har man infört en mer detaljerad uppföljning av LPT-patienterna (bland annat om tvångsåtgärder) och uppfölj-

ning av vårdens innehåll för patienter som vårdas längre tid inom heldygnsvården. Patienter inom klinikvård ska också få möjlighet att lämna synpunkter via en anonym patientenkät.

Västra Götaland: Under pejlingen lyftes frågan om tvångsåtgärder som bältesläggning. 2015 tog Hälso- och Sjukvårdsstyrelsen initiativ till en handlingsplan med en nollvision för användning av bältesläggning och avskiljning inom barn- och ungdomspsykiatri.

Du som har makt att förändra – gör det!

Barnombudsmannen har genom att lyssna på barn och unga som drabbats av psykisk ohälsa identifierat ett antal områden som är särskilt viktiga att uppmärksamma.

Utifrån barnens röster föreslår BARNOMBUDSMANNEN därför att:

- > En barnlots bör inrättas i varje landsting/region. Det ska finnas en väg in i vårdkedjan för barn och unga som mår dåligt.
- > Självmord bland barn och unga bör följas upp på ett systematiskt, konsekvent och likvärdigt sätt.
- > Barnets rätt till information och delaktighet inom den psykiatriska vården bör säkerställas i lag.
- > Tvångsvård och tvångsåtgärder i psykiatri måste skilja på barn och vuxna och utgå från ett barnrättsperspektiv när barn och unga behandlas.

FAKTA

Landsting/regioner som pejlades: Blekinge, Kalmar, Halland, Västra Götaland, Stockholm och Dalarna.

Vi pejlade enheter i alla skeden av vårdkedjan: från bup öppenvård till dygnsvård och ätstörningsenheter.

”När man upplevt så jävla mycket skit hemma så blir man liksom så här knäckt som person”

Att aldrig slappna av

Vart tionde barn i Sverige har upplevt våld i hemmet – allt ifrån fysisk till psykisk misshandel till sexuellt utnyttjande. Vissa kan ha sett eller hört våld i hemmet. Andra har själva blivit utsatta. För fem procent av barnen är våld i hemmet en del av vardagen.¹ Barnombudsmannen har lyssnat på 53 barn och unga i åldrarna 8-28 år som upplevt våld i nära relationer för att ta reda på hur samhällets stöd har sett ut och vad som kan förbättras. Vi har även lyssnat på barn och unga med erfarenhet av att delta i rättsprocesser knutna till våld i nära relationer samt barn som genomgått tvist om vårdnad, boende och umgänge.

Så upplever barn och unga våld i nära relationer

Sverige har åtagit sig att vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och sociala åtgärder för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, medan barnet är i båda eller den ena förälderns vård (artikel 19). I Strategin för att stärka barnets rättigheter i Sverige framgår att våld mot barn ska förebyggas och bekämpas med alla till buds stående medel. Flera olika aktörer såsom skolan, hälso- och sjukvården, socialtjänsten och polisen har ett ansvar att ge barn det skydd de har rätt till.

Utifrån barnens röster är det långt kvar tills Sverige kan anses leva upp till barnkonventionen. Trots att barnen signalerat under längre tid att de inte har mått bra, berättar de att det ändå tagit lång tid innan någon vuxen har reagerat och agerat. Några barn berättar om bristen på hjälp och stöd och flera barn känner en besvikelse över det bristande stödet, inte minst i kontakten med socialtjänsten. Att de på olika sätt har signalerat till vuxenvärlden att de inte mått bra, men att de trots detta inte har fått stöd och hjälp. Barnen berättar att de påverkas av våldet på olika sätt.

”När man varit våldsutsatt och inte har någonstans att fly – då flyr man in i sig själv.”

Enligt artikel 12 i barnkonventionen har barnet rätt att bilda och uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som rör dem. En förutsättning för att de ska kunna uttrycka sina åsikter

är att de får relevant information om vilka rättigheter de har och vart de kan vända sig om de behöver stöd. Flera av de barn och unga som Barnombudsmannen lyssnat på saknar information om vart de ska vända sig för att få hjälp och stöd. De uppger även att de inte fått någon eller otillräcklig information om socialtjänstens insatser.

”De vuxna ska våga se, våga fråga och fråga igen.”
Att synliggöras, att bli tagen på allvar, att bli lyssnad till och framförallt att bli tillfrågad om hur det står till, återkommer i barnens berättelser om hur skolan och socialtjänsten borde bemöta barn som lever med våld.

”Om någon hade frågat, så hade jag berättat.”

Barnkonventionens artikel 19 slår också fast att konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder för att främja fysisk och psykisk rehabilitering och social återanpassning av ett barn som utsatts för någon form av vanvård, utnyttjande eller övergrepp. De barn som Barnombudsmannen lyssnat på som har genomgått rättsprocesser med anledning av våld i nära relationer, berättar om långdragna processer där ungdomarna inte sällan känt sig misstrodda av vuxna de mött i rättsprocessen. Barnen berättar om vikten av att få information, särskilt om en förundersökning har blivit nedlagd eller om den misstänkta förövaren inte blivit dömd. Flera av barnen berättar att de inte har känt sig delaktiga i rättsprocessen.

”Det var hemskt jobbigt att behöva anmäla. Dessutom blev han frikänd.”

En vanlig åsikt är att det saknas information om vad som väntar barnen i rättssalen.

”Det borde finnas barnanpassad information om hur det går till.”
Barnen berättar om fall där de övertalats eller tvingats till umgänge med den förövande föräldern trots att de inte vill.

”Det var hemskt jobbigt att behöva anmäla. Dessutom blev han frikänd.”

1. Nationellt centrum för kvinnofrid

"Om jag ska berätta vad pappa har gjort vill jag inte att han ska skjutsa mig dit, vem skjutsar hem?"

Av de barn och unga som vi talat med är det flera som även genomgått en tvist om vårdnad, boende och umgänge. Flera barn berättar att detta varit tungt att gå igenom. Flera ungdomar hade gått igenom mer än en rättegång, vilket påverkar deras skolgång. Skolan återkommer överlag i barnens berättelser och flera av de barn vi träffat berättar om hur de har hållit uppe fasaden i skolan.

"Lägg inte förhandlingar och möten på skoltid."

Barnombudsmannens erfarenhet från att ha lyssnat på barn och unga som upplevt våld är att barnen själva har många kloka tankar om vad man behöver i denna situation och hur stödet kan förbättras.

Barnens råd till makten

Barn och unga med erfarenhet av våld i nära relationer har delat med sig av sina råd till beslutsfattare.

Det här vill BARN OCH UNGA säga till dig som har makt att förändra:

- > Visa förståelse: Lyssna och ta barnet på allvar, sätt dig in i barnets situation
- > Våga fråga: Skolan ska informera om våld
- > Ge förvarning innan omplacering
- > Underlätta kontakt med soc
- > Ge information direkt till barnet – låt barnet få förklara själv
- > Låt barnet delta i beslut – anmäl direkt

Råd till rättsväsendet

- > Lägg inte förhandlingar och möten på skoltid
- > Skaffa bättre kunskap om barn och unga
- > Ta fram information för barn om hur det går till
- > Låt barnet få träffa målsägarbiträdet före förhandlingen

- > Byt inte åklagare och polis under förundersökning/rättegång
- > Ge barnet stöd genom rättsprocessen av en psykolog
- > Fråga barnet hur det vill ha det!

Råd till andra barn

- > Ge inte upp
- > Försök gå i skolan
- > Ta kontakt med någon och berätta
- > Våga ta för dig
- > Fråga domstol och polis vad som händer
- > Håll inte allting inom dig
- > Det hjälper jättemycket att prata!
- > Gå ner till polisen och berätta för dem.

Statistiken får ett ansikte

Kvitton från makthavare:

Som en del i projektet Pejling och dialog arrangerade Barnombudsmannen ett antal maktmöten runt om i Sverige. Där fick politiker och tjänstemän möjlighet att lyssna på barn som på något sätt levt med våld i hemmet.

Makthavare har ofta information om vilka brister som finns i de egna verksamheterna. Men mötet med experterna själva – barnen med egen erfarenhet – tydliggjorde vidden av problemen och bidrog till att skapa ett engagemang för att rätta till dem.

Skolans roll för att upptäcka våld i hemmet var något som flera makthavare plockade upp. Det ska inte behöva gå så långt som till skolk och bråk för att vuxna ska reagera, menade man. Vissa barn har mycket stora skyddsbehov då våldet mot dem är omfattande. Maktmötena väckte inte bara en ökad förståelse för dessa barns verklighet, utan genererade också idéer om hur samhället bättre kan stödja dem.

Göran Hedström skolchef från Enköping:

– Det var starkt att få sitta tillsammans med barnen. Jag beundrar dem för att de ville berätta för oss om sin verklighet.

Ylva Myhrberg, rådman och ansvarig för familjerätt på Domstolsverket:

– Det var ett möte med verkligheten. Vi får bara läsa vad de tycker och tänker. Nu fick vi höra det direkt från deras munnar.

Pär Åhdén, chef för individ och familjeomsorgen i Skellefteå:

– De här ungdomarna berättade att när vi kommer på ett anmält besök så är dammsugaren framme och man fixar till och städar till och såg till att det såg bättre ut än vad det egentligen är.

Kenneth Fahlesson, socialnämndens ordförande i Skellefteå:

– I vårt fortsatta arbete måste vi bli bättre på tidiga insatser och att alltid tänka på att barnen ska ha möjlighet att påverka sin situation.

Lennart Johansson, rektor för Domstolsakademien:

– Bemötandet i domstol måste vi förstärka ytterligare. Jag kan tänka mig att vi även behöver se över vårt utbildningsutbud så att vi kan nå domare med andra utbildningsinsatser än vi gör idag.

Barnens röster gör skillnad

Domstolsverket: Myndigheten kommer att arbeta med att sprida barnens råd och synpunkter som framfördes under mötet med barnen. Som ett resultat av mötet med barnen har Domstolsakademien bjudit in representanter från Barnombudsmannen för att berätta om resultatet av projektet Pejling och dialog för deltagarna i kursen "Barnet i rättsprocessen" samt under Domstolsakademins Familjerättsdagar.

Enköping: Som ett resultat av pejlingen har kommunen valt att arbeta vidare med frågor om samverkan och strategiska rutiner för detta.

Jönköping: Som ett resultat av pejlingen har kommunen fått fördjupad kunskap om den nationella strategin och barnrättsperspektivet. På grund av att den berörda förvaltningen omorganiserats har hittills inga nya idéer kunnat fullföljas.

Skellefteå: Som ett resultat av pejlingen förstärktes insikten hos makthavarna om hur viktigt det är att göra oanmälda besök på familjehem, vilket gjort att kommunen nu ser över hur man kan förbättra sig på det området. Ett annat resultat av pejlingen är ett mål om att införa en dygnet-runt öppen telefonjour dit familjehem ska kunna ringa för hjälp och stöd.

Umeå: Som ett resultat av pejlingen har kommunen samlat ledare inom skola och socialtjänst och presenterat den nationella strategin och resultatet från Barnombudsmannens arbete med Pejling och dialog.

Uppsala: Som ett resultat av pejlingen har kommunen via nämnden för barn och unga tagit beslut om att arbeta aktivt med bemötandefrågor. Ett annat resultat av pejlingen är att kommunen nu har en ännu starkare strävan mot större likvärdighet mellan kommunens olika förvaltningar och stadsdelar.

Du som har makt att förändra – gör det!

Barnombudsmannen har genom att lyssna på barn och unga som levt med våld i nära relationer identifierat ett antal områden som särskilt viktiga att uppmärksamma.

Utifrån barnens röster föreslår BARNOMBUDSMANNEN därför att:

- > Tydliga nationella råd bör tas fram kring när och hur personalen i socialnämndens verksamhet ska ställa frågor om våld. För att barn ska kunna berätta om sin situation krävs att vuxna förmår se och agera, vilket förutsätter att de har kunskap om våld och övergrepp.
- > Det bör införas obligatorisk kunskap om våld och anmälningsskyldighet i yrken där man möter barn.
- > En utvärdering bör genomföras om hur och i vilken utsträckning socialnämnden utnyttjar sina möjligheter att höra barnet utan vårdnadshavarens samtycke.
- > Barn och unga som utsätts för våld ska få information om sin situation och vilket stöd som finns att få. Detta är särskilt viktigt under en eventuell rättsprocess.

FAKTA

Kommuner som pejlades om våld i nära relationer: Enköping, Eskilstuna, Jönköping, Nyköping, Umeå, Uppsala och Skellefteå.
Myndighet som pejlades: Domstolsverket

”Alla behöver kärlek, någon som står nära”

Långt borta från familjen

Det är inte alla barn som lever tillsammans med sin familj. 2014 var cirka 20 100 barn och unga under 18 år någon gång under året placerade enligt SoL eller LVU. Då ingår inte ensamkommande barn som fortfarande är asylsökande och inte har fullständiga personnummer. Familjehem är den vanligaste placeringsformen. Det finns olika anledningar till att ett barn kan behöva placeras i samhällets vård. Barnet kan ha utsatts för våld eller omsorgsbrist i hemmet. Ibland finns det inga föräldrar som kan ta hand om barnet – som för de barn som flytt från ett krigshärjat land och kommer som ensamkommande till Sverige. Det finns också barn som behöver skydd och vård för att de själva har ett destruktivt beteende som är skadligt för dem.

För att belysa hur situationen ser ut för barn som befinner sig i samhällets vård har Barnombudsmannen lyssnat till 39 barn och unga om hur de får sina rättigheter tillgodosedda och hur de upplever samhällets stöd. Vi har mött barn och unga med erfarenhet av familjehem, hem för vård eller boende (HVB), transitboenden, jourhem och statliga särskilda ungdomshem (SiS).

Så upplever barn i samhällets vård sin situation

Barn som placerats i samhällets vård har samma rättigheter som alla andra barn. Enligt artikel 20 i barnkonventionen har ett barn som tillfälligt eller varaktigt inte kan bo med sin familj rätt till särskilt skydd och bistånd från statens sida. Många av de unga som behöver placeras i någon typ av hem har svåra händelser bakom sig. Att boendemiljön de kommer till är trygg och tillgodoser barnets rättigheter är därför av stor vikt.

FN:s barnrättskommitté uttrycker oro över den bristande tillsyn och kontroll av institutioner och familjehem som Sverige har. FN:s barnrättskommitté anmärker också på att de placerade barnen inte upplever sig ha något inflytande i frågor som rör deras tillvaro. I artikel 12 i barnkonventionen framgår det att barn har rätt att uttrycka sina åsikter och att få dem beaktade i alla frågor som berör honom eller henne.

I berättelserna från de barn och unga som Barnombudsmannen mött är känslan

av att inte bli hörd, lyssnad på och inkluderad i det som rör dem, återkommande. De saknar ofta kunskap om vad den behandling de får egentligen innebär och syftar till. Flera önskar att behandlingen kunde anpassas bättre efter deras behov, förutsättningar och önskemål.

”Man ska inte LVU:a för enkelt och för små grejer, så att man inte behöver vara utan sin familj, och vänner och skola och förlora för mycket. Socialsekreteraren ska snacka med honom och kolla vad han har för behov för att kunna vara kvar hemma.”

Personalen på boendet utgör en central del av barnens liv. De barn och unga vi träffat önskar sig omsorg, kärlek och ett respektfullt bemötande, men så är inte alltid fallet. ”Var snäll” och ”Bemöt ilska med lugn” är några synpunkter som barnen för fram.

”Jag respekterade dem för att de respekterade mig.”

Socialtjänsten har en stor roll i placeringen och är ett viktigt stöd. Det råder dock samsyn om att socialsekreterare är svåra att nå per telefon när det behövs och barnen önskar att de skulle komma oftare på besök.

”Socialtjänsten måste hjälpa ungdomen att se framtiden.”

För ensamkommande flyktingbarn är den gode mannen den viktigaste kontakten under den första tiden i det nya landet och en god relation är avgörande. De ensamkommande barn och unga som Barnombudsmannen träffat skulle därför vilja få bättre information om vart de ska vända sig om de har problem med sin

gode man. Svårigheten för barn att föra fram klagomål när deras rättigheter inte tillgodoses eller kränks är också något som FN:s barnrättskommitté har tagit upp i sin granskning av Sverige.

De ensamkommande asylsökande barnen har också många synpunkter som handlar om skolan. De vill utbilda sig och komma vidare i livet, och efterfrågar därför mer individpassad undervisning. För dem kan det vara svårt att komma in på rätt nivå och börja mitt i terminen.

”Jag önskar att skolsystemet var mer anpassat för varje människa och att någon hade lyssnat på mig.”

Det är svårt att vara skild från sin familj, många oroar sig för familjens situation. Flera barn och unga berättar att det är en av anledningarna till att det är viktigt med aktiviteter på hemmen. I dag är telefoner och datorer en stor del av ungas liv och fritid och det är också ett sätt att hålla kontakten med familjen. Därför förstår de inte alltid varför tillgången till telefoner under vistelsen ibland är begränsad.

Utöver bättre möjligheter att hålla kontakt med familjen över telefon och internet, önskar många att det vore lättare att ordna fysiska möten. Detta skulle också stärka rätten till en meningsfull fritid (artikel 31) och rätten att – utifrån egna önskemål och behov – upprätthålla kontakt med sin familj (artikel 20).

God man till sin egen familj

”Jag visste inte vad jag ska göra. Jag mätte dåligt, jag gick inte till skolan. Jag var ensam, jag tänkte på min familj hela tiden. Jag hade fått tag på dem och hörde att det gick inte så bra med dem. Jag var oroligt. Jag hörde hela tiden min mammas röst i min öra, sa att: ”Var är du? Hur mår du? Ja, jag behöver dig här bredvid mig”. Jag kunde inte göra någonting, jag hade ingen möjligheter för att kunna åka till min familj. Jag såg min familj framför mig, som behövde hjälp. Jag kände mig alltid som en fågel i en bur. Jag fick allt, jag fick mat, vatten och folk som gillade mig. Men jag var ledsen. Jag mätte dåligt för jag att jag ville gå ut från buren, jag ville vara fri. Min god man var en hjälpsam person. Han var ansvar för sitt jobb. Han förstod exakt hur jag mätte och han lovade mig att göra allt för att jag kan åka till min familj och träffa dem. Han var som en ängel. Jag tänkte ibland vad jag skulle göra om jag skulle inte ha honom längre. Nu hade det gått allt över med alla svårigheter. Jag kunde träffa min familj efter tre månaders kamp. Och idag är min familj på väg att komma hit efter två år som jag har bott ensam. Jag har lyckats med skolan och det har gått bra. Nu finns en tanke

”Jag önskar att skolsystemet var mer anpassat för varje människa och att någon hade lyssnat på mig.”

som gör mig orolig. Kommer jag att behålla min god man när min familj kommer hit? Vem ska hjälpa mig då? Kommunen säger att min mamma måste hjälpa mig och jag kan inte ha min god man längre, även som en kontaktperson. Om min mamma ska hjälpa mig, hon kan ingenting. Hon kan inte språket, hon kan inte regler som gäller här, hon behöver själv hjälp. Det känns orättvist att bli släppt på en gång. Jag är inte så bra som min god man att sköta saker. Jag är under 18. Jag kan inte vara god man till min familj. Någon måste hjälpa oss.”

Barnens råd till makten

Barn och unga med erfarenhet av att leva i samhällets vård har delat med sig av sina råd till beslutsfattare.

Det här vill BARN OCH UNGA säga till dig som har makt att förändra:

Bemötande

- › Bemöt barnet med respekt. Bemöt dem inte som om de är dumma. Ta dem seriöst
- › Undvik många personalbyten, vikarier fattar inte beslut
- › Tid ensam med personal
- › Låt inte barnen lida för vad andra gjort

Delaktighet

- › Delaktighet – inte maktlöshet
- › Ta hänsyn till de ungas åsikter
- › Individanpassa reglerna efter ungdomarnas behov
- › Inga repressalier när de ställer frågor
- › Val av aktiviteter

Råd om HVB

- › Viktigt med fin och trivsamt miljö
- › Mer kontakt med familjen
- › Ge oss tillgång till internet och telefon
- › Om man inte får permission, hjälp till med alternativ

Råd om skola

- › Skola även under akutplacering
- › Lika mycket skola som vännerna som bor hemma

Råd till socialtjänsten

- › Individanpassa behandling
- › Lyssna – ord måste räcka
- › Vad engagerad, ge råd och stöd
- › Ge framtidstro – skratta inte åt barnens drömmar
- › Hör av er!

Råd till kommunen

- › Ha bättre koll på hemmen
- › Kontinuitet viktigt, inte använda för mycket vikarier

Statistiken får ett ansikte

För att sprida kunskapen om hur barn upplever samhällets vård och den nationella strategin för att stärka barnets rättigheter i Sverige, har så kallade maktmöten genomförts med politiker och tjänstemän i kommuner och myndigheter.

Makthavare har fått lyssna till barn och unga som, utifrån sina upplevelser, fört fram synpunkter på samhällets vård. Detta har varit en möjlighet att konkretisera problem för beslutsfattarna.

Att arbeta för större delaktighet inför och under en placering och därigenom ha möjlighet att åtgärda problem som uppstår, var något som flera tog med sig från mötena. Makthavarna tog också med sig insikten att de måste bli bättre på att informera de ensamkommande flyktingbarnen om vart de kan vända sig när relationen till god man inte fungerar. Det är även viktigt att de gode männen får större insikt om vilka behov dessa barn faktiskt har.

Åsa Ryding, förvaltningsdirektör vid Länsstyrelsen i Stockholm:
–Allt blir väldigt abstrakt vid skrivbordet. Man blir berörd. Jag tar med mig en annan känsla in i myndighetsutövningen.

Roger Burman, verksamhetsområdeschef för stöd till barn och familjer i Piteå:

–Det jag tänker på är att många barn säger att de vill veta vad som händer. Vi på socialtjänsten kanske tänker att det är bättre att barnet inte får all information för att inte behöva bekymra sig. Vi får ofta veta i efterhand, när en placering är avslutad, vad som har varit bra och vad som har varit mindre bra.

Niklas Näslund, enhetschef vid Södertörns överförmyndarenhet:
–Jag tror vi ofta ser det mer tekniskt, men det mänskliga är så viktigt. Hur ska vi kunna kontrollera och tillförsäkra de egenskaper-na? Det tål att tänkas på.

Barnens röster gör skillnad

Forshaga: Som ett resultat av pejlingen har kommunen anställt en familjecoach för att förbättra situationen för placerade barn och unga. Det är del av en satsning på det förebyggande arbetet i skolmiljö. Kvaliteten i arbetet kommer att följas upp varje år.

Gotland: Som ett resultat av pejlingen har kommunen fattat beslut om att placerade barn och unga ska få stärkt stöd i skolan. Satsningen kommer att drivas och följas upp inom ramen för samverkansprojektet BarnSam med start under 2015.

Piteå: Som ett resultat av pejlingen har kommunen fattat beslut om att anordna en utbildningsdag för samtliga chefer inom socialtjänsten om barns delaktighet. Syftet är att få mer kunskap för att kunna utveckla hur man kan göra barn delaktiga i frågor som rör dem.

Botkyrka, Länsstyrelsen i Stockholm och IVO: Mötena har bidragit till mer kunskaper om den nationella strategin för att stärka barnets rättigheter.

Du som har makt att förändra – gör det!

De barn och unga som Barnombudsmannen träffat har genom sina berättelser synliggjort en rad områden inom den sociala barnvården där barnets rättigheter kränks eller åsidosätts. Barn och ungas berättelser utgör viktiga underlag för kommande arbete med att förbättra sociala barnvården. Barnombudsmannen har genom att lyssna på barn och unga i samhällets vård identifierat några områden som särskilt viktiga att uppmärksamma.

Utifrån barnens röster föreslår BARNOMBUDSMANNEN därför att:

- > Lagstiftningen som styr den sociala barn- och ungdomsvården måste ges ett tydligt rättighetsperspektiv, så som utredningen om tvångsvård för barn och unga föreslår.
- > Tydliga krav bör ställas på vårdens mål och innehåll med utgångspunkt i det enskilda barnets rättigheter, behov och förutsättningar. Barn bör ses som experter på sin egen situation, och rutiner bör utvecklas för att låta barn och unga komma till tals i alla delar av placeringsprocessen, liksom vid uppföljning och utvärdering av den samma.
- > Krav bör ställas på att alla de som arbetar med barn och unga i samhällets vård är väl förtrogna med barnets rättigheter och hur dessa omsätts i praktiken. Rutiner bör även upprättas för att garantera att barn och unga själva känner till sina rättigheter och vart de kan vända sig om dessa blir kränkta eller åsidosatta.
- > Barn och unga i samhällets vård bör garanteras rätten till utbildning (artikel 28), rätten till hälso- och sjukvård (artikel 24) och en meningsfull fritid (artikel 31), oavsett placeringsgrund eller placeringsform. Detta inkluderar även tillgång till böcker, utbildningsmaterial och datorer.
- > Alla barn och unga i samhällets vård bör garanteras rätten att – utifrån egna önskemål och behov – upprätthålla en nära kontakt och en god relation till föräldrar, syskon och andra familjemedlemmar, så länge detta är förenligt med barnets bästa.

FAKTA

Kommuner som pejlades om samhällsvård: Botkyrka, Gotland, Forshaga, Piteå, Stockholm, Solna och Örebro. Myndigheter som pejlades: Inspektionen för vård och omsorg (IVO), region öst, mitt och nord, Länsstyrelsen i Stockholm och Södertörns överförmyndarenhet.

”Det är klart att man uppskattar två samtal i veckan när jag inte ens fått höra av henne på flera veckor”

Ett telefonsamtal i veckan – om du har tur

Barnombudsmannen har lyssnat på elva barn och unga i åldrarna 4-17 år med erfarenhet av att besöka en frihetsberövad förälder eller ett frihetsberövat syskon på anstalt eller i häkte. Vi har undersökt hur barn och unga upplever besöken och besöksmiljön och vad som kan förbättras. För att ta reda på hur situationen för medföljande barn ser ut på anstalt och i häkte har vi även samtalat med två mödrar som har haft sina barn med sig.

Att ha en familjemedlem i fängelse eller häkte

Enligt barnkonventionens artikel 2 har alla barn samma rättigheter. Artikel 9 slår fast att konventionsstaten ska respektera rätten för ett barn som är skilt från båda eller sin ena förälder att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande till och direkt kontakt med båda föräldrarna utom i de fall det strider mot barnets bästa. De barn och unga som Barnombudsmannen lyssnat på återkommer till hur viktigt det är att kunna ha kontakt med föräldrar och syskon mellan besöken på häktet eller anstalten. I dag fungerar den kontakten inte alltid så bra som barnen skulle önska.

Flera berättar att kontakten de har i dag är begränsad till ett eller ett par telefonsamtal i veckan, och att familjen ofta får dela på den tid som de har blivit tilldelade. Flera av barnen uttrycker stress över att hinna säga allt de vill ha sagt under samtalet. Barnen önskar att de bland annat kunde få fler telefonsamtal och en mer regelbunden kontakt med sin frihetsberövade förälder eller sitt

syskon. Samtidigt uttrycker barnen en stor tacksamhet över den kontakt de har:

”Det är klart att man uppskattar två samtal i veckan när jag inte ens fått höra av henne på flera veckor.”

FN:s barnrättskommitté betonar barns rätt till information och att denna ska tas i beaktning i alla led i rättsprocessen – från arrest och rättegång till frigivning. Barn har rätt att få information om föräldrarnas situation och informationen ska vara anpassad efter barnets ålder och mognad. Detta är något som flera av de barn som vi har pratat med saknar.

”Och så tänkte jag hela tiden – vad hade hänt ifall det brann då? Det är ju jättesvårt att hinna igenom alla de där dörrarna. Jag tänkte bara gud, har de någon jättefarlig här på häktet?”

Barnen upplever inte heller att de får den information de behöver om hur det är att besöka sin förälder eller sitt syskon i häktet eller på anstalten. De vet inte hur besöket kommer att gå till och vilka regler som gäller. Barnen berättar att den information de fått istället kommer ifrån den intagna anhöriga eller från någon anhörig på utsidan.

”Mamma hade sagt att antagligen kommer det att vara så här och så här.”

”... kunna bara typ äta ihop som vanligt folk och inte sitta i ett rum och ha den här spända stämningen...”

Barn har rätt att mötas med respekt. FN:s barnrättskommitté påpekar vikten av att yrkesgrupper som möter barn i sitt arbete har utbildning om barnets rättigheter. Ett gott bemötande från personalen är något som de barn och unga som vi lyssnat på återkommer till. De vill att personalen är personlig, ställer frågor och är intresserad. Så är inte alltid fallet. Barnen berättar också att bemötan-

det skiljer sig åt mellan olika häkten och anstalter och att detta påverkar hur de upplever besöken.

"Ibland brukar jag prata med poliser här. Men ibland svarar de inte. Och ibland svarar de att jag får ta en målarbok."

Inom temat besök och besöksmiljö berättar flera av barnen om att de skulle vilja kunna göra fler vardagliga saker när de besöker sin nära anhörig: se på en film, laga och äta mat tillsammans, spela spel eller ta en promenad.

"... kunna bara typ äta ihop som vanligt folk och inte sitta i ett rum och ha den här spända stämningen ..."

"Kunna se en film med honom. Äta mat med honom och kanske gå ut, även om det är någon typ av bur där uppe. Göra vanliga saker. Käka McDonalds."

Den långa restiden är ytterligare något som flera av barnen tar upp som ett problem. En lång restid bidrar till att de inte besöker sin familjemedlem så ofta som de skulle önska. FN:s barnrättskommitté har uttryckt oro över att närhetsprincipen bara är en faktor bland andra som beaktas i stället för att vara obligatorisk och har därför rekommenderat Sverige att regelmässigt tillämpa närhetsprincipen.

Samtalen med mödrarna ger en bild av hur situationen ser ut för medföljande barn i häkte och på anstalt. Det framkommer att miljön för medföljande barn upplevs som förhållandevis bra. Önskemål om att barnet ska få tillbringa mer tid utomhus och att miljön anpassas efter barnets ålder och utveckling fördes fram, likaså möjligheten till avlastning då mamman eller barnet var sjukt.

Barnens råd till makten

Barn och unga med erfarenhet av att besöka sin frihetsberövade förälder eller sitt syskon har delat med sig av sina råd till beslutsfattare.

Det här vill BARN OCH UNGA säga till dig inom Kriminalvården som har makt att förändra:

Råd om besök och besöksmiljö

- > Låt barnet få se hur föräldern eller syskonet bor och har det.
- > Gör besöksrummen mysigare – mer hemtrevliga!
- > Gör det möjligt för barnen och föräldrarna eller syskonen att göra fler vardagssaker tillsammans.
- > Anpassa (lek)sakerna för alla, inte bara de yngsta barnen.

Råd kring information

- > Berätta vilka regler som finns och varför de finns.
- > Visa bilder på hur det ser ut inne på häktet/anstalten så att barnen kan förbereda sig inför besök.
- > Hjälpt barnen att slippa fantisera om hur det är och vad som kan hända.

Råd kring bemötande

- > Se barnet – var personlig.
- > Ställ frågor och var intresserad av de unga.
- > Tänk på hur du uttrycker dig.

Råd kring kontakt

- > Möjlighet till fler samtal per vecka och barn.
- > Möjliggör för snabbare och mer regelbunden kommunikation genom exempelvis mejl.
- > Skicka inte ut post med anstaltens namn tryckt på kuvertet.

Statistiken får ett ansikte

Vid ett maktmöte hos Kriminalvården medverkade chefer och verksamhetsutvecklare. Det barnen förmedlade uppfattades som angeläget. Deltagarna kände ett ansvar att förvalta barnens berättelser, föra tillbaka deras synpunkter till resten av organisationen och genomföra förbättringar i alla delar av verksamheten.

Benny Andersson, regionchef, Kriminalvården mitt:

– Det har gett väldigt mycket eftertanke. Jag trodde nog kanske att vi var lite bättre på det här med information innan besök. Det här tar vi till oss. Vi ska driva det vidare på bred front och sprida goda idéer.

Ulf Palmgren, regionchef, Kriminalvården väst:

– De observationer som barnen gör är viktig input till vårt utvecklingsarbete. Vi kan till exempel ta bättre hjälp av ideella aktörer för att barn ska få stöd att underhålla kontakten med den förälder som är frihetsberövad. Den förälder som är kvar hemma behöver också stöd. Vi behöver även titta på hur vi kan förbättra förutsättningarna under långa restriktionstider. Nu handlar det om att gå från ord till handling.

Barnens röster gör skillnad

Som ett resultat av pejlingen tog Kriminalvården flera initiativ för att förbättra bemötandet och informationen för de barn och unga som har en intagen familjemedlem. De har tagit fram en handbok om barnrättsperspektiv i myndigheten som bland annat innehåller praktisk hantering av frågor som rör barnperspektiv inom Kriminalvården, exempelvis hur besöksmiljön ska utformas.

Det pågår även ett arbete med att arbeta fram riktlinjer för barnperspektivet inom Kriminalvården där Barnombudsmannen sitter med i referensgruppen.

Kriminalvården har även tagit fram ett lokalt anpassat informationsmaterial till barn och vårdnadshavare för varje anstalt/häkte för att underlätta kontakten före, under och efter ett besök. Där framgår bland annat hur det ser ut på anstalten/häktet som familjen ska besöka.

De håller också på att ta fram en ny e-kurs om Kriminalvårdens arbete med barnperspektivet, som kommer att vara klar under våren 2017. Det kommer att vara obligatoriskt för samtlig personal inom Kriminalvården att genomgå utbildningen årligen.

Du som har makt att förändra – gör det!

Barnombudsmannen har tagit del av barns och ungas erfarenheter av att besöka en nära anhörig som är intagen på häkte eller anstalt.

Utifrån barnens röster föreslår

BARNOMBUDSMANNEN därför att:

- > Alla som i sin yrkesroll möter barn och unga som har en frihetsberövad förälder ska ha hög kompetens vad gäller att möta och samtala med barn. Särskilda krav på utbildning av yrkesgrupper som kan förväntas komma i kontakt med barn till frihetsberövade ska krävas. En sådan utbildning ska bland annat förmedla insikt om hur barn till frihetsberövade upplever sin situation och vilka specifika behov och rättigheter dessa barn och unga har.
- > Alla barn som besöker en frihetsberövad förälder ska ha rätt till en egen kontaktperson på anstalten/häktet. Kontaktpersonen ska ansvara för att information når fram till barnet och – om barnet så önskar – hålla en regelbunden kontakt med barnet.
- > Barn och unga ska – i så stor utsträckning som möjligt – få vara delaktiga i utformningen av sina besök på häktet eller på anstalten.
- > Kriminalvården ska föra statistik över antalet barn som besöker sin förälder i häkte och på anstalt.

FAKTA

Myndighet som pejlades om barn till frihetsberövade: Kriminalvården (Tre anstalter och ett häkte).

Pejlingen gjorde skillnad

På samtliga de områden de områden som pejlades gjorde barnens röster stor skillnad och bidrog till verklig förändring.

Vi har i den här rapporten gett ett stort antal konkreta exempel på hur makthavare i kommuner, landsting och myndigheter mött barn med unik erfarenhet och tagit till sig av de råd och erfarenheter som barnen förmedlade.

Det var dock inte det enda resultatet av pejling och dialog, Barnombudsmannens insatser syftade också till att genom dialog med makthavare i praktiken levandegöra innehållet i strategin för att stärka barnets rättigheter i Sverige. Målet med dessa insatser var förutom direkta resultat i de frågor barnen lyfte också att bidra till att förbättra kunskapen om den nationella strategin och att förändra attityder och arbetssätt.

För att se om arbetet även bidrog till den här typen av resultat gjordes en mätning innan pejlingarna påbörjades 2012 och en uppföljande mätning efter att pejlingarna slutförts 2014. Mottagare för undersökningen var de tre högsta nivåerna på såväl den politiska sidan som tjänstemannasidan.

Mätningen gjordes på tre områden: kunskap, attityd och beteende. Den uppföljande enkäten som gjordes 2014 besvarades av 1 476 personer, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 66 procent. Vid numätningen 2012 var motsvarande siffra 75 procent.

Samtliga kommuner, landsting/regioner, länsstyrelser och ett urval av myndigheter fick enkäten både före och efter pejlingarna. Den uppföljande innehåller alltså resultat både för de som pejlats och de som inte pejlats.

Mätningarna 2012 och 2014 gav i korthet följande resultat:

Ökad kunskap genom pejling

Enkäten omfattade två kunskapsmål: dels att känna till den egna verksamhetens ansvar för att barns rättigheter tillgodoses, dels att känna till och förstå innehållet i den nationella strategin.

På en öppen fråga om vem eller vilka som ansvarar för att barnkonventionen genomförs i Sverige nämner 33 procent den egna organisationen, i den uppföljande undersökningen. Kunskapen om den egna organisationens ansvar är högre bland de som har pejlats än bland de som inte har det. Fyra av tio av de som har pejlats nämner den egna organisationen som ansvarig, jämfört med tre av tio bland de som inte har pejlats.

I enkäten ställdes även en fråga om i vilken grad personen känner till den nationella strategin. En av fyra känner till strategin och vet vad den innehåller. Sju av tio har hört talas om strategin men känner inte till den särskilt väl. Fem procent har inte hört talas om strategin.

Det är en något högre andel bland de som har pejlats som känner till den nationella strategin och vet vad den innehåller (31 procent) än bland de som inte har pejlats (25 procent).

Insikt om att barns röster behövs

Ett av attitydmålen i Pejling och dialog är att målgruppen ska anse att dialog med barn är en användbar metod för att utveckla arbetet med barns rättigheter och den egna verksamheten.

I enkäten frågade vi i vilken grad personen instämmer i att barns röster är en nödvändig kunskapskälla vid utredningar och kartläggningar som rör barn. Nio av tio instämmer i påståendet och två tredjedelar instämmer helt.

Det är en högre andel bland de som har pejlats som instämmer helt i att barns röster är nödvändiga. Bland pejlade organisationer instämmer 74 procent helt och bland de som inte har pejlats är det 66 procent.

Flera åtgärder för att stärka barns rättigheter

Ett av beteendemålen är att målgruppen har gjort en genomlysning av sin verksamhet och beslutat att agera, planera och genomföra relevanta förändringar. Detta med utgångspunkt från barns och ungdomars åsikter och erfarenheter men också utifrån

”Statistik läser vi överallt, men det här är något helt annat.”

den nationella strategins principområden.

Nästan tre femtedelar vet att organisationen har planerat att genomföra åtgärder för att stärka barns rättigheter. Drygt en av tio vet att organisationen inte har det. Knappt en tredjedel vet inte om organisationen har planerat det.

Bland de som har pejlats är det en högre andel som vet att organisationen har planerat att genomföra åtgärder för att stärka barns rättigheter. 73 procent av de pejlade vet att organisationen planerar detta jämfört med 55 procent av de som inte har pejlats.

Drygt två femtedelar vet att organisationen har följt upp arbetet med barnkonventionen de senaste två åren. Drygt en femtedel vet att organisationen inte har gjort det och en tredjedel vet inte om organisationen har gjort det.

Det är en högre andel bland de som har pejlats som vet att organisationen har följt upp arbetet med barnkonventionen (52 procent) än bland de som inte har pejlats (42 procent).

Sammantaget kan vi alltså konstatera att Pejling och dialog har gett resultat på samtliga områden och bidragit till förändring.

Vill du lyssna på barn för att förbättra er verksamhet – så här gör du!

Sveriges barn är de främsta experterna i vårt land på hur FN:s konvention om barnets rättigheter fungerar i praktiken i Sverige. Dra nytta av detta!

Att låta barn bli hörda i situationer som rör dem är en av grundprinciperna i barnkonventionen som ska vägleda vid tolkningen av alla övriga artiklar.

Regeringen har slagit fast att barnkonventionen ska införlivas i svensk lag. Ett bra sätt att förbereda sin verksamhet på den kommande lagförändringen är att se till att den utgår från ett barnrättsperspektiv, systematiskt lyssna till barns och ungas erfarenheter och åsikter, och göra dem delaktiga i arbetet med att utveckla verksamheten.

På Barnombudsmannens webbplats beskriver vi vår metod för att lyssna på barn – Unga Direkt. På vår webbplats finns även filmer, så kallade digitala berättelser där barn beskriver hur de upplevt utsatta situationer där deras rättigheter inte blivit tillgodosedda. I dessa filmer berättar barn om hur det är att leva i ekonomisk utsatthet, att befinna sig i samhällets vård, att bli utsatt för våld, att leva med psykisk ohälsa eller att bli utsatt för kränkningar i skolan. Filmerna utmynnar nästan alltid i att barnen ger vuxna med makt att förändra råd om vad som måste förändras.

Genom att uppmärksamma de svårigheter som barn i Sverige kan möta i sin vardag, ökar förståelsen för vilka utmaningar som finns – och förhoppningsvis även en drivkraft att förändra.

Lycka till med ert fortsatta arbete för att göra skillnad!

PEJLADE KOMMUNER, LANDSTING OCH MYNDIGHETER:

Barn som har upplevt våld:

Domstolsverket
Enköping
Eskilstuna
Jönköping
Nyköping
Skellefteå
Umeå
Uppsala

Barn i samhällets vård:

Botkyrka
Forshaga
Gotland
IVO avdelning öst, mitt och nord
Länsstyrelsen
Stockholm
Piteå
Solna
Stockholm
Södertörns överförmyndarnämnd
Örebro

Barn i ekonomisk utsatthet:

Gävle
IVO avdelning syd, sydväst och öst
Linköping
Malmö
Norrköping
Sigtuna
Skarpnäck
Sollentuna
Spånga/Tensta
Stockholm
Västerås

Trakasserier och kränkande behandling:

Ale
Ekerö
Gällivare
Göteborg
Haninge
Jokkmokk
Lidingö
Lund
Simrishamn
Sundbyberg
Sundsvall
Svedala
Vellinge
Örnsköldsvik

Psykisk ohälsa – Barn och unga om samhällets stöd:

Landstinget Blekinge – Karlskrona
Landstinget Dalarna – Falun, Ludvika, Smedjebacken
Region Halland – Varberg och Halmstad
Landstinget i Kalmar län – Kalmar
Stockholms läns landsting – Stockholm
Västra götalandregionen – Göteborg, Skövde och Vänersborg

Att ha en frihetsberövad förälder:

Kriminalvården

DIALOG

PEJLING

BARNKONVENTIONEN
Pejling

Barnen har svaren
våga ställ frågorna

Dialog

DET FINNS METODER
BARN

Dialog

MÖTE

Genom dialog kan du förändra

DET FINNS METODER

DAGS
ATT
LYSSNA

HUR SER
det ut i din
kommun?

BARNOMBUDSMANNEN är en statlig myndighet med uppdrag att företräda barns och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter. Vi har regelbunden dialog med barn och unga för att få kunskap om deras villkor och vad de tycker i aktuella frågor. Vi bevakar och driver på genomförandet av barnkonventionen i kommuner, landsting/regioner och myndigheter. Barnombudsmannen informerar, bildar opinion och föreslår förändringar i lagar och förordningar i frågor om barns och ungas rättigheter.

KONTAKTUPPGIFTER Barnombudsmannen, Box 22106, 104 22 Stockholm | *Telefon* 08-692 29 50 | För dig under 18 år 020 23 10 10 | *e-post* info@barnombudsmannen.se | *Fax* 08-654 62 77 | *Org. nummer* 202100-3690